

# Жанрава-стылёвая спецыфіка раманаў “Зубрэвіцкая сага” Янкі Сіпакова і “Дом” Адама Глобуса

Навасельцава Г.В.

*Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск*

Сучасныя беларускія пісьменнікі асэнсоўваюць тэму сям’і ў нацыянальным кантэксце, для чаго шукаюць адметныя мастацкія формы. У прыватнасці, Янка Сіпакоў стварае раман-містыфікацыю ў апавяданнях “Зубрэвіцкая сага”, Адам Глобус — аўтапартрэтны раман у мініяцюрах “Дом”. Гэта і прадвызначае мэту даследавання — вызначыць жанрава-стылёвую спецыфіку раманаў “Зубрэвіцкая сага” Янкі Сіпакова і “Дом” Адама Глобуса.

**Матэрыял і метады.** Для вывучэння адметнасці жанравай формы твораў, стылёвай аўтарскай манеры Янкі Сіпакова і Адама Глобуса былі выкарыстаны культурна-гістарычны, структурна-тыпалагічны метады з элементамі кампаратывнага аналізу.

**Вынікі і іх абмеркаванне.** Выкарыстаная форма сагі дазваляе Янку Сіпакову прасачыць гісторыю роду на працягу значнай часовай адлегласці, па-наватарску спалучыць у адным творы рысы і традыцыйнай сямейнай хронікі, і класічнага біяграфічнага твора. Адам Глобус у большай меры выяўляе аўтабіяграфічнаць, выкарыстоўвае ахрэналагічнасць у паказе прадстаўнікоў трох пакаленняў сям’і. Калі выбраная Янкам Сіпаковым форма сагі найперш скіроўвае аўтарскую ўвагу на мінулае роду, праблему пераемнасці пакаленняў, то Адам Глобус імкнецца стварыць вобраз сучаснай сям’і, асэнсаваць узаемаадносіны бацькоў і дзяцей ва ўмовах сённяшняй рэчаіснасці. Абодва аўтары паказваюць сям’ю як складаны мікрасвет, з якога пачынаецца грамадства, пазбягаюць у цэлым характэрнай для беларускай літаратуры эпічнасці, дэталёва бытаапісання, паглыблена выяўляюць мастацкі псіхалагізм у раманных тэкстах.

**Заключэнне.** Такія мастацкія прыклады, як раман-містыфікацыя ў апавяданнях “Зубрэвіцкая сага” Янкі Сіпакова, раман у мініяцюрах “Дом” Адама Глобуса, выяўляюць далейшую эвалюцыю жанру рамана ў сучаснай беларускай літаратуры. Прааналізаваныя творы раскрываюць асобныя ўстойлівыя жанраўтваральныя прыкметы сямейнай хронікі і біяграфічнага рамана, аднак разам з тым вылучаюцца адметнай формай мастацкай арганізацыі.

**Ключавыя словы:** раман, жанравая форма, сучасная проза, Янка Сіпакоў, Адам Глобус.

(Ученые записки. — 2016. — Т. 21. — С. 160–164)

## Genre and Stylistic Specificity of Novels “Zubrevitskaya” Saga by Yanka Sipakov and “House” by Adam Globus

Navaseltsava G.V.

*Educational Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk*

Modern Belarusian writers comprehend the family theme in the national context, for which they are looking for a distinctive art form. In particular, Yanka Sipakov creates a hoax novel in stories “Zubrevitskaya Saga”, Adam Globus writes a self-portrait novel “House” in the miniatures. This determines the purpose of the study — to determine the genre and stylistic specificity of the novels “Zubrevitskaya Saga” by Yanka Sipakov and “House” by Adam Globus.

**Material and methods.** To study the features of the genre form of the works, the style manner of Yanka Sipakov and Adam Globus cultural-historical, structural and typological methods with elements of comparative analysis were used.

**Findings and their discussion.** The used form of the saga allows Yanka Sipakov trace the history of a family for a considerable time away, innovatively combine in one product features and traditional family chronicle, and the classic biographical works. Adam Globus to a greater extent shows autobiography, uses non chronology in showing representatives of three generations of a family. If the selected by Yanka Sipakov form of the saga first of all directs the author’s attention to the kind of the past, the problem of the continuity of generations, Adam Globus is committed to create an image of a modern family, to understand the relationship of parents and children in today’s reality. Both authors show the family as a microcosm of the complex, which begins the society as a whole, they avoid the characteristic for Belarusian literature epic, detailed description of everyday life, deeply discover artistic psychology in novel texts.

**Conclusion.** Such examples of art, like a novel in stories-hoax “Zubrevitskaya Saga” by Yanka Sipakov, novel miniature “House” by Adam Globus, discover the further evolution of the genre of the novel in the modern Belarusian literature. The analyzed works reveal some sustainable signs of genre shaping features of a family chronicle and a biographical novel, but at the same time are characterized by distinctive art form.

**Key words:** novel, genre form, contemporary prose, Yanka Sipakov, Adam Globus.

(Scientific notes. — 2016. — Vol. 21. — P. 160–164)

З апатрабаванай у беларускай літаратуры застаецца такая жанравая разнавіднасць рамана, як сямейна-бытавая хроніка. Яркім мастацкім прыкладам гэтай традыцыйнай формы выступае цыкл раманаў Уладзіміра Гніламедава “Уліс з Прускі” (2001), “Расія” (2007), “Вярганне” (2008), “Валошкі на мяжы” (2014), “Вайна” (2014). Письменнік адлюстроўвае змену пакаленняў у кантэксце выбранай гістарычнай эпохі, якая прадстаўлена праз прызму прыватнага жыцця, што адпавядае жанравай спецыфіцы хронікі. У сюжэце такіх раманных тэкстаў звычайна раскрываюцца вобразы трох апошніх пакаленняў, гісторыя роду аддаленых часоў перадаецца ў больш лаканічным варыянце, на сэнсаўтваральным узроўні рэпрэзентуецца вобраз бацькоўскага дома, які і арганізуе ўвесь падзейны рад. Разам з тым у сучасным прыгожым пісьменстве прадстаўлены прыклады, якія ілюструюць зварот да сямейнай тэмы з нязначнай доляй бытаапісальнасці, мастацкае выяўленне не столькі маштабнага малюнку эпохі, эпічнага ўвасаблення падзей, колькі зварот да апавядальнасці ў малых мастацкіх формах. Так, Янка Сіпакоў стварае “Зубрэвіцкую сагу” (2007) — раман-містыфікацыю ў апавяданнях, якія аб’ядноўвае ў адзін твор найперш месца апісання падзей — вёска Зубрэвічы, малая радзіма пісьменніка. Адам Глобус у аўтапартрэтным рамане “Дом” (2003) звяртаецца да формы мініяцюры, якія аб’ядноўваюцца ў раманае цэлае паводле мастацка-вобразнага прынцыпу. Вышэйсказанае і прадвызначае мэту даследавання — вызначыць жанрава-стыльовую спецыфіку раманаў “Зубрэвіцкая сага” Янкі Сіпакова і “Дом” Адама Глобуса.

**Матэрыял і метады.** З дапамогай комплекснага аналізу, які ўключае культурна-гістарычны, структурна-тыпалагічны метады з элементамі кампаратывістыкі, вывучаецца тыпалагічная класіфікацыя сучаснага беларускага рамана. Аб’ектам даследавання выступаюць творы “Зубрэвіцкая сага” Янкі Сіпакова і “Дом” Адама Глобуса, якія вызначаюцца наватарскай структурнай арганізацыяй. Прадметам даследавання абрана праблемна-тэматычная і жанрава-стыльовая спецыфіка гэтых раманных тэкстаў.

**Вынікі і іх абмеркаванне.** Янка Сіпакоў і Адам Глобус імкнуцца да асэнсавання лёсу адной сям’і праз дынаміку пакаленняў, што абумоўлівае неабходнасць аўтарскага звароту да формы сямейнай хронікі. Жанравая мадыфікацыя гэтага тыпу тэкстаў напрыклад, у рускай літаратуры, адбываецца ўжо на мяжы XIX—XX стагоддзяў і прыцягвае ўвагу даследчыкаў: “Дынаміка эканамічнага развіцця пераўтварала сям’ю ў рэпрэзентатыўную адзінку

складаных грамадскіх працэсаў. Сям’я заўсёды прадстаўляла саслоўе, клас, нацыянальную супольнасць або рэгіён, аднак цяпер яна ўваходзіла ў сферу шматгранных сацыяльных сувязяў, застаючыся пры гэтым сям’ёй з уласцівымі ёй родавымі рысамі. У такім кантэксце гісторыя сям’і выступае сюжэтна-тыпалагічнай асновай апавядальнасці, якая часам разрастаецца да маштабаў эпопеі” [1, с. 4], і такую заканамернасць можна назіраць у шэрагу еўрапейскіх літаратур. Аналізуе раманныя тэксты заходнееўрапейскага прыгожага пісьменства М.М. Бахцін, які, у прыватнасці, вылучае біяграфічны раман і адрознівае біяграфічны прынцып пабудовы вобраза героя. Калі біяграфічны раман даследчык называе адносна позняй з’явай, што ў асноўных мастацкіх характарыстыках сфарміравалася разам з рэалістычным раманам у XIX стагоддзі, то біяграфічны вобраз героя, у якім спалучаюцца розныя віды біяграфій, аўтабіяграфій, споведзяў, узнік у глыбокай старажытнасці і аказваў значны ўплыў на развіццё раманага жанру ва ўсе эпохі яго існавання [2]. Біяграфічная форма, працягвае даследчык, вызначаецца шэрагам спецыфічных рыс, і гэта, па-першае, сюжэт, які будуецца на аснове вызначальных і тыповых момантаў жыццёвага шляху героя. “Нягледзячы на адлюстраванне жыццёвага шляху героя, вобраз яго ў чыста біяграфічных формах пазбаўлены сапраўднага станаўлення і развіцця; змяняецца, ускладняецца, развіваецца жыццё героя, яго лёс, аднак сам герой па сутнасці застаецца нязменным” [2, с. 192], пры гэтым увага аўтара засяроджана або на дэталях, або на выяўленні жыццёвага выніку, дасягнутага героем. Письменнікам адлюстроўваецца біяграфічны час, які не можа быць адарваным ад эпохі, рэчаіснасць прадстаўлена перш за ўсё ў вобразе пакаленняў. Паказ некалькіх пакаленняў прыўносіць адлюстраванне “спалучанасці часоў”, раскрыццё судачынення герояў розных эпох, што ўласціва найперш для ўвасаблення гістарычнай рэчаіснасці, тады як біяграфічныя формы не столькі рэпрэзентуюць сапраўдны гістарычны час, колькі апелююць да яго. Разам з тым акаляючая рэчаіснасць ужо не з’яўляецца фонам для героя, а фарміруе яго далейшы лёс, што найперш уласціва для сямейна-біяграфічнага рамана.

Паводле вызначальных жанраўтваральных рыс можна назваць сямейна-біяграфічным раманам твор Янкі Сіпакова “Зубрэвіцкая сага”, дзе ахопліваецца вялікі часавы перыяд — ад глыбокай старажытнасці да падзей Другой сусветнай вайны. Письменнікам выбрана адметная форма сагі, што скіроўвае чытача ў мінулае. Аўтар на аснове гістарычных звестак і ўласнага вымыслу стварае вобразы геро-

яў, якія маглі быць яго продкамі, па-мастацку рэканструюе іх мысленне і светабачанне. Так, прыкметны след прадстаўнікі роду Зубрэвіцкіх пакінулі ў Сярэднявеччы: гэта, у прыватнасці, князь Мітка Сякіра, Дзмітрый Зубрэвіцкі, які жыў і дзейнічаў у XV стагоддзі, але якога добра памяталі і пазней, пра што сведчаць згадкі ў “Хроніцы Быхаўца”, у працах вядомага полькага храніста Яна Длугаша (апавяданне “Зубрэвіцкая сага”). Спадкаемца Івана Жэдзівіда, Яна Гаштольда і праўнук Міткі Сякіры-Зубрэвіцкага Альбрэхт Гаштольд займаў значныя дзяржаўныя пасады: “Быў і намеснікам наваградскім, і падчасым літоўскім, ваяводам наваградскім, полацкім, трокскім, віленскім, канцлерам Вялікага княства Літоўскага. Калі б Мітка дажыў да таго часу, ён бы ганарыўся сваім праўнукам – Альбрэхт нідзе перад дзедам не схібіў: ён ваяваў за гонар Вялікага княства. Ён абараняў Полацк ад рускіх. Ён патрабаваў выселіць з княства польскіх каталіцкіх магнахаў за няведанне мовы народа і амаральныя паводзіны. Ён удзельнічаў у стварэнні на беларускай мове «Статута Вялікага княства Літоўскага», куды, па яго настойванні, былі ўпісаны артыкулы пра тое, што чужынцы, якія не нарадзіліся ў княстве, не мелі права набываць тут маёмасць і займаць пасады” [3, с. 140]. Цікавым з’яўляецца і той факт, што жонкай караля Ягайлы і заснавальніцай каралеўскай дынастыі стала князёўна Соф’я Гальшанская-Друцкая, якая была блізкай сваячкай князю Мітку Зубрэвіцкаму (апавяданне “Жонкі Ягайлы, або У дні апошніх салаўіных спеваў”).

Янка Сіпакоў імкнецца звязаць гісторыю роду ў тым ліку з вядомымі гістарычнымі падзеямі. Так, дэталёва апісваюцца ваенныя дзеянні французаў і рускіх у 1812 годзе, паказваецца наступленне французскай арміі і цяжкія сацыяльныя ўмовы, у якіх апынулася мірнае насельніцтва (апавяданне “Мсье”). У гэты няпросты час сустрэліся і пакахалі адно аднаго Васіліна, дачка патомнага шляхціца з-пад Оршы, і Віктор Міле, інтэндант Вялікай арміі, які выконвае свой абавязак, але не прымае жорсткай ваеннай рэчаіснасці. Яго сябра Анры Бейль піша пад псеўданімам Стэндаль і, стаўшы сведкам ваенных дзеянняў, назаўсёды развітваецца з ваеннай кар’ерай, уступае на шлях літаратуры. Пра сына Васіліны і Віктора Міле, таксама Віктора, Янка Сіпакоў лаканічна, але глыбокасэнсоўна заўважае: “Віктор, калі вырас, узяў за муж руплівую і прыгожую суседку Куліну і ў іх нарадзілася Наста, якая выйшла за муж за Петрака.

Потым ужо па мужчынскай лініі пайшлі Пракоп і Анціп, Сямён і Іван, Ціт, Даніла, ды і іншыя мае родзічы” [3, с. 266]. Нягледзячы

на тое, што пісьменнік адлюстроўвае прадстаўнікоў свайго роду з розных гістарычных часоў, паказвае значны шэраг пакаленняў на тым ці іншым гістарычным фоне, звязвае іх лёс з гістарычнымі абставінамі, раман нельга аднесці да гістарычнай прозы, найперш з-за спецыфічнага вымыслу аўтара. Як слушна заўважае М.І. Сцеблін-Каменскі, сага вызначаецца такім тыпам апавядальнасці, які лічыцца праўдзівым выкладам падзей або з меншым ці большым поспехам выдаецца за праўду. Як правіла, літаратурнаму твору ўласцівы свядомы мастацкі вымысел, што і будзе ўспрыняты чытачом як аўтарскі вымысел, аднак літаратурны твор у форме сагі вызначаецца якасна іншай характарыстыкай: “Калі літаратурны твор, што ўяўляе сабой свядомы вымысел, і разлічаны на тое, каб яго прынялі за праўду ва ўласным сэнсе слова, то гэта – містыфікацыя, параўнальна рэдкі від аўтарскага вымыслу” [4, с. 29]. Янка Сіпакоў паслядоўна выкарыстоўвае прыём містыфікацыі, у розных апавяданнях нагадваючы чытачу пра тое, што ўсё расказанае магло быць перажыта героем у сапраўднасці. Адбываецца зварот і да аўтарскага аўтарытэту, напрыклад, у апавяданні “Цераз ваду”, дзе пісьменнік адкрыта прызнае: “Чым далей я жыву, тым больш мне здаецца, што тым настойлівым хлапчуком, які тады адольваў цяжкія выпрабаванні, пасля якіх дзеці становяцца мужчынамі, быў якраз я сам.

І нават падчас сумненняў і развагі, калі разумею, што ўсё гэта адно толькі вынік маёй фантазіі, уражлівай экзальтацыі, я ўсё ж веру, што той хлапчук, той Гром, які раскладаў вогнішча ў дождж, пераплываў цераз ваду, паляваў адзін на зубра, нягледзячы на такую далечынь у часе быў мне вельмі і вельмі блізкаю раднёю і, канечне ж, жыў там, дзе сёння стаіць мая родная вёска Зубрэвічы” [3, с. 90]. Сагі як творы вызначаюцца і тым, працягвае далей навукоўца, што ў іх апавядаецца пра далёкае, менш далёкае і адносна блізкае мінулае. Янка Сіпакоў раскрывае старажытнасць праз міфалагічныя матывы і вобразы, у прыватнасці, у апавяданні “Русалка” аднайменная звышнатуральная гераіня жыве на працягу года ў сялянскай сям’і, адметным чынам уплываючы на людзей. Менш аддалены час увасоблены праз аўтарскае асэнсаванне знакамітых гістарычных падзей ці вядомых гістарычных асоб. Так, Грунвальдскай бітве прысвечана апавяданне “Воўчыя ямы”, няпэўны час “рускай смуты”, калі адбываецца ўцараванне Ілжэдзмітрыя I, апісаны ў апавяданні “Поплеч з царамі”. Пісьменнік сцвярджае судачыненне да гісторыі роду Вітаўта і Ягайлы, некаторых іншых дзеячаў Вялікага княства Літоўскага. Блізкае мінулае выяўля-

еще ў апавяданні “Партызаны”, якое і завяршае раман. У цэнтры паказу — асобныя эпізоды партызанскай барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Гэтая рэчаіснасць раскрываецца праз успрыманне сямігадовага хлопчыка Іванькі. Ён ганарыцца старэйшымі сваякамі, што змагаюцца ў партызанскім атрадзе, уважліва назірае за бацькамі, якія дапамагаюць партызанам. Такім чынам Янка Сіпакоў раскрывае ўласныя ўспаміны пра ваенны час, на які прыпала яго маленства, пераасэнсоўваючы іх ужо ў сталым узросце. Так, у партызанскай зоне дзейнічае тайная палявая паліцыя, якая стварае ілжывыя партызанскія атрады: “Паліцаі, пераапранутыя партызанамі, пад «бандытаў» (так немцы называлі народных месціўцаў), прыходзілі ўночы да партызанскіх сувязных, усё распытвалі і пра партызан, і пра тых, хто ім спачувае, дапамагае: беларусы ж вельмі даверлівыя людзі, яны дзяліліся думкамі з нягоднікамі як са сваімі блізкімі сябрамі. А ўдзень правакатары прыходзілі ў нямецкай ці паліцэйскай форме, забіралі таго, хто неабачліва ім даверыўся і вялі ў фашысцкія катавальні” [3, с. 318]. Так становіцца ахвярай правакацыі бацька Іванькі Даніла, а неўзабаве паліцаі забіраюць і маці Вуляну, трагічны лёс якіх для сына доўгі час застаецца невядомым. Напрыканцы апавядання пісьменнік пераканаўча гаворыць пра тое, што і ў трэцім тысячагоддзі нашай эры жыццё ў Зубрэвічах і ва ўсім свеце працягваецца, завяршаючы мастацкі аповед малюнкам з сучаснасці. Як бачым, непасрэдна аўтабіяграфічным зместам вылучаецца толькі заключнае апавяданне рамана. Разам з тым выкарыстаная форма сагі дазваляе аўтару прасачыць гісторыю роду на працягу значнай часовай адлегласці, па-наватарску спалучыць у адным творы рысы і традыцыйнай сямейнай хронікі, і класічнага біяграфічнага твора.

Больш паслядоўна выкарыстоўвае форму сямейнай хронікі Адам Глобус у рамане “Дом”, дзе паказваюцца асобныя жыццёвыя моманты прадстаўнікоў трох пакаленняў. Аўтар выбірае ахраналагічную паслядоўнасць паказу падзей, прысвячаючы першую частку рамана маленькаму ўнуку, наступныя — жонцы, дачцэ, брату. У апошняй частцы паказаны вобразы бацькоў, а ў прадапошняй — бабулі і дзядулі пісьменніка. Першыя тры часткі вызначаюцца значнай аўтабіяграфічнасцю, у іх прысутнічаюць элементы спавядальнага аповяду. Напрыклад, у мініяцюры “Сны” Адам Глобус прызнаецца, што “ад брата сакрэтаў няма. Ёсць сякія-такія дробныя недагаворкі наконт творчых планаў ды летуценных каханняў. Улюбівы я занадта ў параўнанні з братам. А так ён пра мяне ведае ўсё. Наколькі адзін чалавек можа ведаць пра

другога. Я ганаруся тым, што ёсць чалавек, якому можна верыць” [5, с. 400]. Створаныя пісьменнікам мініяцюры ўяўляюць сабой характэрныя штрыхі, з якіх і складаецца партрэт героя. Раман стварае даволі поўнае ўяўленне пра звычкі, густы, схільнасці асобы, эстэтычныя і маральна-этычныя прыярытэты, а праз узаемадзеянне героя з аўтарам выяўляецца і вобраз самога Адама Глобуса: “Такое рамантычнае здзяціньванне. Ніколі і не думаў, што ў сорок буду варон ганяць, што так прыемна сачыць за іх палётамі ў начным абзораным небе. <...> Цяпер я разумею тых, хто трымае галубоў і гадзінамі сочыць за іх кулянем у высокім сінім небе. А тых, хто ні разу не ганяў варон, не разумею, нават крыху ім спачуваю” [5, с. 381] (мініяцюра “Гульні з варонамі”). Такім чынам мастацкія партрэты сваякоў выяўляюць пісьменніцкае светабачанне, хоць вобраз аўтара-апавядальніка на працягу твора і застаецца нязменным. І Янка Сіпакоў, і Адам Глобус паказваюць псіхалагічна глыбокую самарэфлексію, якая дазваляе выразна праілюстраваць сямейныя ўзаемаасункі, раскрыць сямейную тэму ў агульначалавечым кантэксце.

Аўтар рамана “Дом” не ўвасабляе паўна-вартаснага біяграфічнага часу, што складана зрабіць у жанравых межах мініяцюры, пазбягае выяўлення гістарычнага часу, пры стварэнні вобразаў старэйшага пакалення звяртаецца да мінулага, найперш да ўласных успамінаў. Так, дзед Валодзя адыграў вызначальную ролю ў чалавечым станаўленні пісьменніка, з вобразам дзеда звязана яго ўяўленне пра сялянскае жыццё. Неардынарнай асобай паказваецца баба Броня, якая ведала шмат казак, апавядала іх малому ўнуку, а таксама папярэджвала пра ведзьмакоў: “Баба Броня казалася, каб не даваў рукі старым людзям, як яны маюць паміраць. Тлумачыла тым, што чортава сіла не дае лёгкай смерці, а праз руку можна гэтую сілу перадаць іншаму чалавеку” [5, с. 422] (мініяцюра “Ведзьмакі”). Адам Глобус стварае псіхалагічна пераканаўчы партрэт свайго бацькі — вядомага пісьменніка Вячаслава Адамчыка, апавядае пра яго літаратурныя густы і творчую працу, чалавечыя захапленні і звычкі, паказваючы на прыкладах, што тата вельмі ўражлівы, акуратны і асцярожны чалавек. Так, адно з захапленняў старэйшага ў сям’і пісьменніка — фатаграфаванне камяні-ледавікі. Цікавая творчая рыса — апісанне раслін у мастацкіх тэкстах з дапамогай складаных прыметнікаў, узятых найчасцей са спецыяльных даведнікаў па батаніцы. Акцэнтавана ўвага і на ваеннай тэме, якая пастаянна прысутнічала ў творчасці бацькі: “Хлапечыя ўражанні ніколі не адпускалі яго душу. Спаленая, расстраляная

з германскіх гарматаў вёска Варакомшчына. Галава каровы, якая высунулася з гумна ў вакенца і таму не згарэла. Аднавяскоўцы, пасечаныя шашкамі казакаў, што перайшлі на бок Гітлера. Усё гэта запаланіла ягоную свядомасць” [5, с. 463] (мініяцюра “Вайна”). Адам Глобус раскрывае, што яго літаратурныя густы адрозніваюцца ад бацькавых, паказвае, што піша на іншыя тэмы, аднак у цэлым адчувае сябе яго творчым наступнікам. Такім чынам, аўтарам не толькі сцвярджаецца каштоўнасць дому як сям’і, з якой пачынаецца чалавек, яго станаўленне і выхаванне, але і даказваецца неабходнасць сям’і ў любым узросце, таму што ў бацькоў многаму вучацца і ў сталасці.

**Заклучэнне.** Такім чынам, у сучаснай літаратуры актуальнай застаецца тэма чалавека і сям’і, для ўвасаблення якой пісьменнікі выбіраюць такую спецыфічную форму, як жанравы сінтэз сямейнай хронікі і біяграфічнага рамана. Калі выбраная Янкам Сіпаковым форма сагі найперш скіроўвае аўтарскую ўвагу на мінулае роду, праблему пераемнасці пакаленняў, то Адам Глобус імкнецца стварыць вобраз сучаснай сям’і, асэнсаваць узаемаадносінны бацькоў і дзяцей ва ўмовах сённяшняй рэчаіснасці. Абодва аўтары адлюстроўваюць духоўныя каштоўнасці беларусаў, што існуюць, захоўваюцца і перадаюцца найперш у сям’і, паказваюць сямейныя адносінны як складаны мікрасвет, з чаго і пачынаецца грамадства. У літаратурным працэсе ХХІ стагоддзя назіраецца эстэтычная тэндэнцыя да выкарыстання малых апавядальных формаў. Янка Сіпакоў і Адам Глобус пазбягаюць у цэ-

лым характэрнай для беларускай літаратуры эпічнасці, дэталёвага бытаапісання, паглыблена вызначаюць мастацкі псіхалагізм у раманных тэкстах, які спалучаецца з выяўленнем падзейнага пачатку. Аўтары паслядоўна выкарыстоўваюць біяграфічны прынцып арганізацыі мастацкага тэксту, акцэнтуюць увагу на вобразах галоўных герояў, пры гэтым не пазбягаючы паказу асобных аўтабіяграфічных момантаў з лірычнай індывідуальна-аўтарскай спавядальнасцю. Разам з тым творцамі якасна змяняецца класічная раманная форма, якая патрабуе паказу канфікта героя з грамадскім асяроддзем, шырокага ахопу гістарычнай эпохі, драматызацыі мастацкага дзеяння. Для ўвасаблення аўтарскай ідэі, што ў сучасным грамадстве кожны чалавек пачынаецца з сям’і, і Янка Сіпакоў, і Адам Глобус знаходзяць адметную мастацкую форму, што выяўляе жанравае развіццё рамана ў беларускай літаратуры.

## Літаратура

1. Закаблукіца, Т.Н. Сямейная хроніка як сюжэтно-тыпалагічная аснова романаў «Чураевы» Г.Д. Гребеншчыкова і «Угрым-рэка» В.Я. Шышкава: аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук: 10.01.01 / Т.Н. Закаблукіца; Краснаяр. гос. пед. ун-т. — Краснаярск, 2008. — 24 с.
2. Бахтін, М.М. Сабранне сочыненняў: в 7 т. / М.М. Бахтін; Ін-т міравой літ. — Т. 3: Тэорыя романа (1930—1961 гг.) / ред.: С.Г. Бочаров, В.В. Кожынов. — М.: Яз. славян. культур: А. Кошелев, 2012. — 877 с.
3. Сіпакоў, Я. Зубрэвіцкая сага: рамана ў апавяданнях / Я. Сіпакоў. — Мінск: ЛіМ, 2010. — 328 с.
4. Стеблін-Каменскі, М.І. Мір сагі. Становленне літаратуры / М.І. Стеблін-Каменскі; отв. ред. Д.С. Ліхачев. — М.: Наука, 1984. — 246 с.
5. Глобус, А. Convolutus: лірыка і проза / А. Глобус. — Мінск: Сучасны літаратар, 2008. — 832 с.

Паступіў у рэдакцыю 08.02.2016 г.